

Українська література II половини ХХ століття у ЗНО

Насамперед варто зазначити, що вказаний період літератури представлений у ЗНО винятково «шістдесятниками». Це, безперечно, дуже обмежує багатогранність і розмаїття українського літературного процесу, адже поза увагою залишаються і Київська школа, й Нью-Йоркська група, і представники так званих «сімдесятників» тощо. З іншого боку, це неабияк спрощує підготовку до зовнішнього незалежного оцінювання, адже і програма, і школярі й без того перевантажені.

Зрозуміло, що зайвим було б вводити якісь особливі інновації до вивчення цього періоду саме в підготовці до ЗНО, та й саме поняття текстів, як правило, не спрямоване на розвиток творчості й мислення. Тому, переслідуючи лише конкретну прагматичну мету – добре скласти ЗНО, – пропонуємо лаконічний, але детальний огляд стану речей, принагідно подаючи короткими тезами основний матеріал, на який може опертись учитель і якого, в принципі, достатньо для більш-менш успішного результату.

Отже, *шістдесятники* – творче молоде покоління 60-х років ХХ століття, яке увійшло в літературу в період тимчасового послаблення комуністично-більшовицького тоталітаризму (так званої «хрущовської відлиги»). «Шістдесятництво» («політичні в'язні», «в'язні совісті», «дисиденти») було своєрідною внутрішньою опозицією до влади. Найповніше це явище проявилось в літературі, що зазнала оновлення художніх форм і змісту. Поети-«шістдесятники»: Д.Павличко, Л.Костенко (старші), В.Симоненко, І.Жиленко, В.Стус, М.Вінграновський та ін.. Прозаїки: Г.Тютюнник, Є.Гуцало, І.Дзюба.

Окремими блоками подаємо елементарні відомості про основних представників і їхні твори, які входять до програми ЗНО й завдання до них. Причому, хочемо наголосити, що ми зробили зріз аналогічних завдань за попередні роки і зумисне та свідомо, з метою кращої підготовки та ширшого охоплення варіантів, нижче вміщуємо й їх також.

Отже, частина перша:

Василь Симоненко (1935-1963)

Народився в с.Біївці на Полтавщині, у селянській родині. Помер і похований у Черкасах.

Письменник-шістдесятник.

Найвідоміші збірки: поетична «Тиша і грім», прозова «Вино з троянд», казки «Цар Плаксі́й та Лоскотон» і «Подорож в країну Навпаки», твори: «Ти знаєш, що ти – людина...», «Задивляюсь у твої зіниці...» тощо.

«Лебеді материнства» вилучено з програми ЗНО на 2017 рік, але все одно вважаємо за потрібне подати про цей твір стислу інформацію: хоча б зважаючи на його актуальність у сучасній суспільно-політичній ситуації.

«Ти знаєш, що ти людина?» (1962)

Літературний рід: лірика

Жанр: вірш.

Вид лірики: філософська.

Провідний мотив: неповторність кожної особистості, необхідність гідно прожити життя.

Художні особливості: простота композиції, прозорість, риторичні запитання, повтори (єдинопочаток і єдинозакінчення).

«Задивляюся у твої зіниці...»

Літературний рід: лірика

Жанр: вірш.

Вид лірики: громадянська (патріотична).

Провідний мотив: синівська любов до України-матері.

Художні особливості: звертаючись спершу начебто до коханої, ліричний герой переводить мову на любов до України. Риторичні вигуки й звертання. Афористичність («Хай мовчать Америки й Росії, коли я з тобою говорю»).

«Лебеді материнства»

Літературний рід: лірика

Жанр: вірш, колискова.

Вид лірики: громадянська (патріотична) й інтимна (родинна).

Провідний мотив: любов до Батьківщини й Матері.

Художні особливості: зв'язок з фольклором і домівкою (казка, тополі, хата), багатство епітетів та метафор («заглядає в шибу казка сивими очима»), повтори, мелодійність (вірш став піснею), афористичність («Вибрати не можна тільки батьківщину»).

Іван Драч (нар. 1936)

Народився в с.Теліжинці на Київщині.

Поет-«шістдесятник», кіносценарист, публіцист.

Найвідоміші твори: «Балада про соняшник», «Етюд про хліб», «Крила», «Чорнобильська мадонна».

«Балада про соняшник» (1962)

Літературний рід: ліро-епос

Жанр: балада (модерна).

Провідний мотив: вміння бачити красу в повсякденні, усвідомлення власного покликання.

Віршовий розмір: верлібр.

Художні особливості: Драч реформував традиційні жанрові можливості балади, сфокусувавши традиційні легендарно-історичні, героїчні й фантастичні атрибути на, здавалось би, прозаїчних і буденних явищах, зумівши по-новому побачити звичні речі. Використавши фольклорний мотив перевтілення, Драч показує в соняшникові звичайного хлопця, а в «дядькові-сонцеві» - Поезію.

Василь Стус (1938-1985)

Народився в с.Рахнівка на Вінничині, у селянській родині. Помер поблизу м.Перм (Росія), перепохований у Києві.

Поет, перекладач, дисидент. Частково – літературознавець і прозаїк.

Найвідоміші твори: збірка поезій «Веселий цвинтар», «Палімпсести», «Дорога болю»; вірші «О земне втрачена, явися...», «На колимським морозі калина...», «Сто років, як сконала Січ», «Як добре те, що смерті не боюсь я...».

«Як добре те, що смерті не боюсь я...»

(вийшов друком 1986 року)

Літературний рід: лірика.

Жанр: вірш.

Вид лірики: патріотична і філософська.

Провідний мотив: незламність, здатність залишатися людиною за будь-яких обставин.

Віршовий розмір: ямб.

Художні особливості: У цьому вірші чітко відображається світоглядна і філософська позиція автора, випробувана і підтверджена його власним життям. Передбачення власної загибелі на чужині й перегук із «Заповітом» Т.Шевченка. Традиційні для Стуса авторські неологізми («недовідомих»), оксюмори («в смерті обернуся до життя»).

«О земле втрачена, явися!..»

Літературний рід: лірика.

Жанр: вірш.

Вид лірики: патріотична.

Провідний мотив: мрія повернутися на рідну землю.

Віршовий розмір: ямб.

Художні особливості: Риторичні звертання, вигуки й запитання. Старослов'янізми («усеблага»), антоніми («і грішна, і свята»), просторіччя («пелехаті»).

Орієнтовні завдання (правильні відповіді виділяємо курсивом)¹

1. Матір'ю називає Україну ліричний герой поезії

А «Пісня про рушник», **Б** «Балада про соняшник», **В** «Ти знаєш, що ти – людина?», **Г** «О земле втрачена, явися!..», **Д** *«Задивляюсь у твої зіниці...»*

2. Заклик «І жити спішити треба, кохати спішити треба – гляди ж не проспи» належить ліричному героєві поезії:

А «Задивляюсь у твої зіниці...», **Б** «Балада про соняшник», **В** «Пісня про рушник», **Г** *«Ти знаєш, що ти – людина?»*, **Д** «Як добре те, що смерті не

¹ Тут і далі «Орієнтовні завдання» подані за виданням: Авраменко О.М. Українська мова та література: Довідник. Завдання в тестовій формі : 1 ч. / О.М.Авраменко, М.Б.Блажко. – 5-те видання; змінене й доповнене. – К. : Грамота, 2015. – 560 с.

боюсь я...»

3. Ліро-епічним є твір:

А «Задивляюсь у твої зіниці...», **Б** «О земле втрачена, явися!», **В** «Стилет чи стилос?», **Г** «*Балада про соняшник*», **Д** «Пісня про рушник»

4. *Святим синівським правом* ліричний герой («Задивляюсь у твої зіниці...») вважає:

А прийняти материнський оберіг – рушник, **Б** боронити рідний край від ворогів, **В** пишатися скарбами свого краю, **Г** берегти традиції своєї землі, **Д** *побути на самоті з матір'ю*

5. Модерним з-поміж названих є твір

А «Як добре те, що смерті не боюсь я...», **Б** «*Балада про соняшник*», **В** «О земле втрачена, явися!..», **Г** «Пісня про рушник», **Д** «Ти знаєш, що ти – людина?...»

6. Олесь Гончар назвав *витязем* молоді української поезії

А Івана Драча, **Б** Василя Стуса, **В** Андрія Малишка, **Д** *Василя Симоненка*

7. Уміння бачити красу в повсякденні, процес творчості й суть мистецтва – мотиви твору

А «Пісня про рушник», **Б** «Задивляюсь у твої зіниці...», **В** «Як добре те. Що смерті не боюсь я...», **Г** «*Балада про соняшник*», **Д** «О земле втрачена, явися!..»

8. «Баладі про соняшник» *не властива* жанрова ознака

А наявність діалогу, **Б** *історико-героїчний зміст*, **В** наявність метафори, **Г** фантастичні елементи, **Д** наявність сюжету

9. Верлібром написано твір

А «О земле втрачена, явися!..», **Б** «Як добре те, що смерті не боюсь я...», **В** «*Балада про соняшник*», **Г** «Стилет чи стилос?», **Д** «Ти знаєш, що ти – людина?»

10. У поезії В. Стуса переважають мотиви

А *громадянські*, **Б** любовні, **В** пейзажні, **Г** фольклорні, **Д** міфологічні

11. Сонячним поетом називають

А *Івана Драча*, **Б** Василя Стуса, **В** Андрія Малишка, **Г** Василя Симоненка, **Д** Євгена Маланюка

12. До невольницької лірики належить твір
А «О земле втрачена, явися!..», **Б** «Пісня про рушник», **В** «Балада про соняшник», **Г** «Стилет чи стилос?», **Д** «Ти знаєш, що ти – людина?»

13. За мотивами і настановою близьким до «Заповіту» Т. Шевченка є вірш
А «Як добре те, що смерті не боюсь я...»
Б «Пісня про рушник», **В** «О земле втрачена, явися!..», **Г** «Стилет чи стилос?», **Д** «Задивляюсь у твої зіниці...»

14. Установіть відповідність.

Автор

1 Василь Стус, 2 Євген Маланюк, 3 Василь Симоненко, 4 Іван Драч

Назва твору

А «Пісня про рушник», **Б** «Задивляюсь у твої зіниці...», **В** «Стилет чи стилос?», **Г** «Балада про соняшник», **Д** «О земле втрачена, явися!..»
(Відповідь: 1-Д, 2-В, 3-Б, 4-Г)

15. Установіть відповідність.

Твір

1 «Пісня про рушник», 2 «Задивляюсь у твої зіниці...», 3 «Балада про соняшник», 4 «Як добре те, що смерті не боюсь я...»

Уривок

А Як я малим збирався навесні // Піти у світ незнаними шляхами; **Б** І застиг він на роки і на століття // **В** золотому німому захопленні; **В** Рідна мати моя, ти ночей не доспала // І водила мене у поля край села; **Г** Народе мій, до тебе я ще верну, // Як в смерті обернуся до життя; **Д** Хай мовчать Америки й Росії, // Коли я з тобою говорю.

(Відповіді: 1-В, 2-Д, 3-Б, 4-Г)

16. Установіть відповідність.

Твір

1 «Пісня про рушник», 2 «Задивляюсь у твої зіниці...», 3 «Балада про соняшник», 4 «Як добре те, що смерті не боюсь я...»

Символ

А сонце, **Б** хрест, **В** калина, **Г** Україна-мати, **Д** росяниста доріжка

(Відповіді: 1-Д, 2-Г, 3-А, 4-Б)

17. Установіть відповідність.

Твір

1 «Пісня про рушник», 2 «Задивляюсь у твої зіниці...», 3 «Стилет чи стилос?», 4 «О земле втрачена, явися!..»

Мотив

А неповторність людини, **Б** прощання матері з сином, **В** синівська любов

до України-матері, Г мрія про повернення на рідну землю, Д роль слова, митця в житті суспільства

(Відповіді: 1-Б, 2-В, 3-Д, 4-Г)

Завдання з попередніх років²

1. У жанрі колискової пісні написано вірш

А «Ви знаєте, як липа шелестить», Б «Любіть Україну» Володимира Сосюри, В «Пісня про рушник» Андрія Малишка, Г «Два кольори» Дмитра Павличка, Д «Лебеді материнства» Василя Симоненка

2. Автор поезії, де є рядки:

*Безгоміння, безлюддя довкола,
тільки сонце і простір, і сніг
І котилося куль-покотьолом,
моє серце в ведмежий барліг*

А Василь Симоненко, Б **Василь Стус**, В Євген Маланюк, Г Дмитро Павличко, Д Іван Драч

3. Образи соняшника й сонця, що символізують поета й поезію, створив

А Василь Симоненко, Б **Іван Драч**, В Микола Вороний, Г Василь Стус, Д Павло Тичина

4. Рядки

*Можна вибрати друга і по духу брата,
Та не можна рідну матір вибирати*
написано

А Павлом Тичиною, Б Іваном Драчем, В **Василем Симоненком**, Г Володимиром Сосурою, Д Андрієм Малишком

5. «Як син, тобі доземно уклонюсь, і чесно гляну в чесні твої вічі», - звертається до свого народу

А Василь Симоненко, Б Євген Маланюк, В Андрій Малишко, Г Володимир Сосюра, Д **Василь Стус**

6. Порівнює поезію із «сонцем оранжєвим», яке «щомиті якийсь хлопчисько відкриває для себе»,

А Василь Стус, Б Ліна Костенко, В Дмитро Павличко, Г **Іван Драч**, Д Андрій Малишко

7. «Ти вже не згинеш, ти двожилава, / Земля, рабована віками, / І не скарать тебе душителям / Сибірами і соловками», - звертається до України

² Тут і далі «Завдання з попередніх років» узяті з різних джерел.

А Ліна Костенко, Б Леся Українка, В **Василь Стус**, Г Євген Маланюк, Д Іван Драч

8. До письменників-«шістдесятників» належать

А Олександр Довженко, Андрій Малишко; Б Василь Барка, Іван Багряний; В **Дмитро Павличко**, **Василь Симоненко**; Г Юрій Яновський, Микола Куліш; Д Максим Рильський, Павло Тичина

9. Можна все на світі вибирати, сину, / Вибрати не можна тільки Батьківщину” є в творі

А «Балада про соняшник», Б «**Лебеді материнства**», В «Ти знаєш, що ти - людина?», Г «На колимському морозі калина», Д «Любіть Україну»

10. «За тобою завше будуть мандрувати / Очі материнські і білява хата», - каже синові героїня твору

А Павла Тичини, Б Володимира Сосюри, В Олександра Довженка, Г Євгена Маланюка, Д **Василя Симоненка**

11. «Переплелись, як мамине шиття, / Мої сумні і радісні дороги», - каже ліричний герой твору

А Ліни Костенко, Б Василя Симоненка, В Андрія Малишка, Г **Дмитра Павличка**, Д Володимира Сосюри

12. Рядками «Поезіє! Сонце моє оранжеве! Щомиті якийсь хлопчисько відкриває тебе для себе», - звертається до поезії ліричний герой твору

А «Катерина», Б «Сучасники», В «Інститутка», Г «Людина», Д «**Балада про соняшник**»

13. Установіть відповідність між назвами творів одного автора.

Назва твору

1 «Contra spem spero!», 2 «Мені однаково», 3 «Як добре те, що смерті не боюсь я...», 4 «Гімн»

Назва твору

А «Чого являєшся мені у сні», Б «Ви знаєте, як липа шелестить...», В «О земле втрачена, явися...», Г «Лісова пісня, Д «Заповіт»

(Відповіді: 1-Г, 2-Д, 3-В, 4-А)

14. Установіть відповідність між письменником і висловлюванням про нього.

Письменник

1. Микола Куліш, 2 Григорій Тютюнник, 3 Василь Стус, 4 Остап Вишня

Висловлювання про нього

А «З усіх для мене найдорожчі його інтимні поезії, його відчайдушне вміння знаходити для душі місце всюди - в найкарколомніших знуцаннях, у найбезпросвітнішому мороці сучасності»; **Б** «Залюбки маскувався під «простачка», який здебільш з усім погоджується, але від нього повівало казковим «дурником», перед яким пасують мудреці і королі. Такого «простака» грає він і в автобіографії»; **В** «Український театр дістав свою найкращу комедію, може, свою єдину комедію, якщо властивістю комедії вважати легкість, грайливість, ритмічність, грацію на підложжі глибокого, але тільки натякненого змісту»; **Г** «Поет жив у час, що заправив генія на роль блазня. І поет згодився на цю роль... Він обрізав усякі живі контакти, замінивши їх цілком офіційною інформацією. У цих умовах поет міг тільки конати, а не рости»; **Д** «Його новели і повісті суворі, витримані у вищих вимогах правди життєвої і художньої, автор не заграє зі світом, з героями й з істиною, письмо його точне, вивірене, ощадливе, часто новели нагадують мовби гравюри на сталі»

(Відповіді: 1-В, 2-Д, 3-А, 4-Б)

15.Встановити відповідність між письменником і назвою твору

1 Василь Стус, 2 Василь Барка, 3 Дмитро Павличко, 4 Іван Драч

А «Жовтий князь», **Б** «Два кольори», **В** «Вершники», **Г** «Сто років, як сконала Січ», **Д** «Балада про соняшник»

(Відповіді: 1-Г, 2-А, 3-Б, 4-Д)

16.Встановіть відповідність між віршованими рядками та їх авторами:

Рядки

1 Можна вибрати друга і по духу брата, / Та не можна рідну матір вибирати; 2 Мене водило в безвісті життя, / Та я вертався на свої пороги, / Переплелись, як мамине шиття, / Мої сумні і радісні дороги; 3 Ви знаєте, як сплять старі гаї? / Вони все бачать кріз тумани. / Ось місяць, зорі, солов'ї... / «Я твій» - десь чують дідугани, / А солов'ї!.. / Та ви вже знаєте, як сплять гаї; 4 Я візьму той рушник, простелю, наче долю, / В тихім шелесті трав, в щебетанні дібров. / І на тім рушничкові оживе все знайоме до болю: / І дитинство, й розлука, і вірна любов.

Автори

А Дмитро Павличко, **Б** Василь Симоненко, **В** Ліна Костенко, **Г** Павло Тичина, **Д** Андрій Малишко

(Відповіді: 1-Б, 2-А, 3-Г, 4-Д)

17.Встановіть відповідність

Присвята

1 «Любові всевишній», 2 «Високоповажній Наталії Кобринській», 3 «Цвітові яблуні», 4 «Искреннему моему Якову де Бальмену»

Твір

А «Три зозулі з поклоном», Б «Людина», В Я (Романтика)», Г «Кавказ», Д «Intermezzo»

(Відповіді: 1-А, 2-Б, 3-В, 4-Г)

Окрему увагу в ЗНО приділено «цариці поезії» (вислів Миколи Жулинського) Ліні Костенко, відомості про яку подаємо в нашій умовній частині 2:

Ліна Костенко (нар.1930)

Народилася в м.Ржищів на Київщині, в учительській родині.

Поетеса-«шістдесятниця», хоч пише також і прозу, літературознавчі статті

Найвідоміші твори: роман у віршах «Маруся Чурай», історичний роман «Берестечко»; збірки віршів «Над берегами вічної ріки», «Сад нетанучих скульптур», «Неповторність», «Гіацинтове сонце», прозовий роман «Записки українського самашедшого».

Роман у віршах «Маруся Чурай» (1979)

Літературний рід: ліро-епос

Жанр: історичний роман у віршах (визначення Л.Костенко)

Тема: зображення нещасливого кохання Марусі та Грицька в поєднанні з широкою картиною життя України XVII ст..

Головна ідея: незнищенність українського народу (особистості з багатим духовним світом), глибока віра в його її) духовну силу і могутність.

Головні герої: Маруся Чурай, Гриць Бобренко, полковий обозний Іван Іскра, полтавський полковник Мартин Пушкар, козак Лесько Черкес, Галя Вишняківна, вїйт Семен Горбань.

Сюжет і композиція: дві сюжетні лінії, які переплітаються: особиста (Маруся – Грицько) й історична (боротьба українського народу проти загарбницької політики польської шляхти). Роман складається з 9 різних за обсягом розділів.

I розділ «Якби знайшлась неопалима книга». Доценту знищена пожежею Полтава 1658 р. Суд над Марусею, яку звинувачено в отруєнні коханого Грицька Бобренка. На захист Марусі стають козаки — полковник Мартин Пушкар та Іван Іскра. Марусі виносять смертний вирок.

II розділ «Полтавський полк виходить на зорі». Полтавський полк на зорі вирушає в похід боронити волю свого народу.

III розділ «Сповідь». Маруся перебуває у в'язниці, вона згадує дитинство, батьків, родинні стосунки; дитинство Гриця, його батьків і їхні сімейні стосунки; далі постає історія кохання Марусі й Гриця і його зрада з Галею Вишняківною. У кінці розділу (він найбільший у творі, центральний) Марусю виводять на страту.

IV розділ «Гінець до гетьмана». Іван Іскра мчить до гетьмана Богдана Хмельницького, щоб сповістити про суд над Марусею. Гетьман своїм універсалом скасовує смертний вирок Марусі.

V розділ «Страта». Марусю виводять на площу для страти, де зібралася чи не вся Полтава, люди по-різному висловлюються щодо Ма-русиної трагедії. В останній момент перед стратою на площу вривається Іван Іскра з добутим універсалом, у якому наказано скасувати вирок з огляду на пісенний талант Марусі і героїзм її батька Гордія, якого як оборонця України було покарано на горло у Варшаві.

VI розділ «Проща». Маруся вирушає на прощу до Києва і по дорозі знайомиться з мандрівним дяком-філософом, який розповідає їй про Якова Остряницю, Северина Наливайка та Ярему Вишневецького. Маруся глибоко осмислює історію України з розповідей дяка і з побачених у дорозі картин зруйнованої Батьківщини.

VII розділ «Дідова балка». Іван Іскра відвідує старого запорожця, колись визволеного з двадцятилітньої турецької неволі, який оселився під Полтавою й займається різьбярством. Іван попереджає діда про наступ ворожих військ, але той вирішив не покидати свою домівку.

VIII розділ «Облога Полтави». Брами Полтави зачинені, гармати націлені на ворога. Полтава мужньо тримається в польській облозі вже четвертий тиждень. Іван Іскра відвідує самотню Марусю (її мати померла) і пропонує одружитися. Маруся відмовляє парубкові.

IX розділ «Весна, і смерть, і світле воскресіння». Маруся попрощалася з Іскрою, виснажена горем і хворобою, чекає свого кінця. Облогу знято, і місто повертається до звичного життя. Повз будинок Марусі проходять козаки й співають її пісні, а далі дівчата — пісню «Ой не ходи, Грицю».

Художні особливості: Постійний перегук із вчорашнім, зовсім недавнім, і сьогоднішнім днем. Проблема любові і зради, що теж належить до «вічних» тем, вирішується як складова частина філософії любові.

Найчільніше місце у творі займає інша «вічна» проблема літератури — митець і народ, митець і суспільство.

Вірш «Страшні слова, коли вони мовчать» (1980)

Літературний рід: лірика

Жанр: вірш

Вид лірики: філософська лірика

Провідні мотиви: значення слова в житті людини, сутність поетичного мистецтва.

Віршовий розмір: ямб

Вид римування: перехресне

Художні особливості: Роздуми Л. Костенко про значення слова в житті людини, про сутність поетичного мистецтва, побожне ставлення до слова.

Вірш «Українське альфреско» (1989)

Літературний рід: лірика.

Жанр: ліричний вірш.

Вид лірики: філософська.

Провідні мотиви: розрив живого зв'язку між поколіннями, між селом і містом.

Віршовий розмір: ямб.

Художні особливості: Альфреско — це фреска, виконана водяними фарбами по сирій штукатурці, часто з ідилічним сюжетом. Ось і тут постає нібито ідилія традиційного українського сільського світу. Використання відомих кожному українцеві фольклорних образів: шлях, долина, біла хатка, дід і баба, курочка ряба, лелека та інші.

Орієнтовні завдання

1. Ліна Костенко належить до
А київської школи поетів, Б нью-йоркської групи, **В шістдесятників**,
Г «празької школи поетів», Д київської школи неокласиків

2. Прочитайте уривок із роману «Маруся Чурай» Л. Костенко

Ото як вийде, як заграє брівками,

Очима стрельне і туди, й сюди,

У чобітках із мідними підківками,

Зелений верх, козлові переди.

У цих рядках описано

А **Галю Вишняківну**, Б Галину матір, В Марусю Чурай, Г Марусину матір, Д Бобренчиху

3.Прочитайте уривок із роману «Маруся Чурай» Л.Костенко

Які тоді були ми безтурботні!

Який він був ласкавий і палкий!

А вже в Полтаві набирали сотні.

А вже Хмельницький зазивав полки.

У цих рядках Маруся згадує

А свого батька, **Б** Івана Іскру, **В** Семена Черкеса, **Г** Грицька Бобренка,
Д Якіма Шибиліста

4.У кінці твору Марусі Чурай пропонує одружитися

А Семен Черкес, **Б** Грицько Бобренко, **В** Мартин Пушкар, **Г** Яким Шибиліст, **Д** *Іван Іскра*

5.Події в романі «Маруся Чурай» розгортаються в такій послідовності:

А Іван Іскра в Богдана Хмельницького – суд над Марусею – проща Марусі в Києві – облога Полтави; **Б** *суд над Марусею – Іван Іскра в Богдана Хмельницького – проща Марусі в Києві – облога Полтави*; **В** облога Полтави – суд над Марусею – Іван Іскра в Богдана Хмельницького – проща Марусі в Києві; **Г** суд над Марусею – Іван Іскра в Богдана Хмельницького – облога Полтави – проща Марусі в Києві; **Д** Іван Іскра в Богдана Хмельницького – проща Марусі в Києві – облога Полтави – суд над Марусею

6.Найбільший і центральний за змістом розділ роману, у якому найщирше розкрито образ Марусі Чурай, має назву

А «Якби знайшлась неопалима книга», **Б** «Сповідь», **В** «Страта», **Г** «Проща», **Д** «Облога Полтави»

7.Епілогом у романі «Маруся Чурай» є розділ

А «Сповідь», **Б** «Страта», **В** «Дідова балка», **Г** «Якби знайшлась неопалима книга», **Д** «*Весна і смерть, і світле воскресіння*»

8.Головна тема роману «Маруся Чурай» - зображення

А життя українських жінок у зруйнованій Полтаві середини XVII ст., **Б** облоги Полтави польською шляхтою в 1659р., **В** передумов для створення

пісень, які стали народними, **Г нещасливого кохання Марусі й Грицька на тлі картин життя України XVII ст.**, **Д** нерозділеного кохання Марусі Чурай та Івана Іскри, його жертвності заради любові

9. Стосунки Марусі й Грицька («Маруся Чурай») подібні до взаємин **А** Лесі й Петра Шраменка («Чорна рада» Пантелеймона Куліша), **Б** Мелашки й Лавріна («Кайдашева сім'я» Івана Нечуя-Левицького), **В** Галі й Чіпки («Хіба ревуть воли, як ясла повні»), **Г Мавки й Лукаша («Лісова пісня» Лесі Українки)**, **Д** Олесі й Василя («Україна в огні» Олександра Довженка)

10. До проблем роману «Маруся Чурай» НЕ НАЛЕЖИТЬ **А** патріотизм, **Б** любов і зрада, **В** митець і суспільство, **Г** індивідуальна свобода людини, **Д фанатизм і гуманізм**

11. Прочитайте рядки поезії «Українське альфреско» Л.Костенко
*Дорога і дорога лежить за гарбузами.
Іхтось до когось їде тим шляхом золотим.
Остання в світі казка сидить під образами.
Навшпиньки виглядають жоржини через тин.*

Віршовий розмір поезії
А ямб, **Б** хорей, **В** дактиль, **Г** анапест, **Д** амфібрахій

12. Тип римування в поезії «Українське альфреско»
А перехресне, **Б** суміжне, **В** кільцеве, **Г** моно рима, **Д** білий вірш

13. Мотив розриву живого зв'язку між поколіннями звучить у рядках
А живе там дід і баба, і курочка в них ряба, // Вона, мабуть, несе їм яєчка золоті; **Б** Там повен двір любистку, цвітуть такі жоржини, // І вишні чорноокі стоять до холодів; **В** Хитаються патлашки уздовж всієї стежини, // І стомлений лелека спускається на хлів; **Г Я знаю, дід і баба – це коли є онуки**, // **А в них сусідські діти шовковицю їдять**; **Д** Над шляхом при долині, біля старого граба, // Де біла-біла хатка стоїть на самоті...

14. Вірш «Страшні слова, коли вони мовчать...» Л.Костенко належить до лірики

А патріотичної, **Б** громадянської, **В** пейзажної, **Г** любовної, **Д** філософської

15.Прочитайте рядки.

Остання в світі казка сидить під образами.

Навишпиньки виглядають жоржини через тин.

У цьому уривку використано

А епітет, **Б** алітерацію, **В персоніфікацію**, **Г** порівняння, **Д** оксиморон

16.У вірші «Страшні слова, коли вони мовчать...» наявні всі названі мотиви, ОКРІМ

А важливості слова в житті людини, **Б** сутності поетичного мистецтва, **В** пошуків свіжого, оригінального, **Г** творчості як категорії краси, **Д** збереження української мови

17.Установіть відповідність.

Герой

1 Ярема Вишнівецький, 2 Грицько Бобренко, 3 Мартин Пушкар, 4 Іван Іскра

Характеристика

А Був молодий і гарний був на вроду. // І жив, і вмер, як личить козаку. // За те, що він боровся за свободу, // Його спалили в мідному бику!; **Б** Як я крізь землю там не провалився? // Не збив кулак об стіни об оті?! // І як я потім у шинку напився, //А матір вперше крикнув у житті!; **В** ...То – козак. // Таке нещастя хоч кого знеможе. // Це ж можна тут рішитися ума. // Любив же він Марусю, не дай Боже! // Тепер сидить, лиця на нім нема; **Г** Бенкетував, сідав на шию хлопчу, // Пускав дівчат по світу без коси. // Стріляв козуль, возив пшоно в Європу // І на поташ випалював ліси; **Д** Ще не старий. І славу мав, і силу. // (Про нього потім думу іскладуть. // Мине сім літ – і голову цю сиву // Виговському на списі подадуть).

(Відповіді 1-Г, 2-Б, 3-Д, 4-В)

18.Установіть відповідність.

Художній засіб

1 омоніми, 2 оксиморон, 3 фразеологізми, 4 анафора

Приклад

А І знову степ. І знову даль розлога.

І я мовчу. І дяк уже мовчить.
Ідеш, ідеш... дорога та й дорога.
Ідеш, ідеш... Хоч би вже відпочить.

Б ...Про це писали та і в риму,
Зучили вздовж і вперехрест.
Але ж ота дорога з Риму
Якихось кілька сотень верст.

В Із тих усіх дякових балачок
Усе частіше згадую єдину, -
Ту найсумнішу втіху, далєбі:
Комусь на світі гірше, ніж тобі.

Г Іду. Бреду. Захочу, то й спочину.
Розбиті ноги остуджу в росі.
Ніхто мені не дивиться у спину.
Я йду. Людина. Я така. Як всі.

Д Бенкетував, сідав на шию хлопу,
Пускав дівчат по світу без коси.
Стріляв козуль, возив пшоно в Європу
І на поташ випалював ліси.
(Відповіді 1-Б, 2-В, 3-Д, 4-А)

Завдання з попередніх років

1.«Ця дівчина не просто так, Маруся. / Це - голос наш. Це - пісня. Це душа» - сказано про героїню

А думи, **Б** поеми, **В** драми, **Г** роману у віршах, **Д** пригодницького роману

2.«Поезія - це завжди неповторність, / якийсь безсмертний дотик до душі», - заявляє автор вірша

А «Страшні слова, коли вони мовчать...», **Б** «Лебеді материнства», **В** «Як добре те, що смерті не боюсь я», **Г** «Балада про соняшник», **Д** «Стилет чи стилос?»

3.«Неси мене, коню... коли б хоч не пізно... Шляхи перекриті... і варта не спить... Якщо я впаду - неврятована пісня, задушена пісня в петлі захрипить!» - з такими думками поспішає до гетьмана

А Лесько Черкес, **Б** Мартин Пушкар, **В** *Іван Іскра*, **Г** Гриць Бобренко, **Д** Яким Шибиліст

4.«Під Берестечком бився ти сміливо. / Під Зборовом також і над Пилявою своє ім'я ти не покрив неславою. / І тільки у домашньому бою сміливість раптом втратив ти свою», - схарактеризовано

А Івана Іскру, **Б** Леська Черкеса, **В** Богдана Хмельницького, **Г** Гордія Чурая, **Д** *Грицька Бобренка*

5.Паралель до казки про курочку рябу наявна в творі **А** «Чари ночі»

Б «Пісня про рушник», **В** «Лебеді материнства», **Г** «*Українське альфреско*», **Д** «О землі втрачена, явився!..»

6.У творі «Маруся Чурай» Ліни Костенко характеристика персонажа

Був молодий і гарний був на вроду

І жив, і вмер, як личить козаку.

За те, що він боровся за свободу,

його спалили в мідному бику

стосується

А Григорія Бобренка, **Б** *Северина Наливайка*, **В** Гордія Чурая, **Г** Мартина Пушкаря, **Д** Леська Черкеса

7.Установіть відповідність між персонажем і назвою твору.

Персонаж

1 Степан Радченко, 2 Михайло Федорчук, 3 Сашко Діденко, 4 Іван Іскра

Назва твору

А «Місто», **Б** «Земля», **В** «За мить щастя», **Г** «Маруся Чурай», **Д** «Три зозулі з поклоном»

(Відповіді: 1-А, 2-Б, 3-В, 4-Г)

Нарешті, частина 3 – відповідні матеріали про одного з найяскравіших прозаїків-«шістдесятників» Григора Тютюнника:

Григор Тютюнник (1931-1980)

Народився в с.Шилівка на Полтвщині, у селянській родині, помер (покінчив самогубством) в Києві.

Письменник, прозаїк-«шістдесятник».

Найвідоміші твори: «Оддавали Катрю», «Три зозулі з поклоном», «Зав'язь», «Син приїхав», «Климко», «Вогник далеко в степу»; збірки оповідань «Деревій», «Коріння».

Новела «Три зозулі з поклоном»

Літературний рід: епос.

Жанр: новела.

Тема: складність людських стосунків, виражена через історію нещасливого кохання.

Головна ідея: возвеличення любові як високої християнської цінності.

Головні герої: оповідач, його батьки — Михайло й Соня; Марфа Яркова, поштар — дядько Левко.

Сюжет: заміжня Марфа Яркова кохає одруженого чоловіка Михайла, який має сина. Історію цього кохання синові (оповідачеві новели) розповідає мати Софія. Михайло засланий до Сибіру, звідки він ніколи вже не повернеться, від нього раз на місяць надходять листи дружині Соні; прихід їх інтуїтивно відчуває Марфа, якій поблажливий листоноша дає пригорнути листи до грудей і «подержати». Соня, яка знає про Марфину любов до її чоловіка, не картає за це суперницю.

Художні особливості: Новела має біографічну основу. У головних героях легко впізнаються сам автор і його батько, який був репресований. Є тут і фольклорний мотив: зокрема, народна пісня «Летіла зозуля через мою хату...», у якій дівчина полюбила одруженого козака.

Орієнтовні завдання

1. Григор Тютюнник належить до

А шістдесятників, Б Нью-йоркської групи, **В** «Празької школи поетів», **Г** Київської школи поетів, **Д** неокласиків

2. У новелі «Три зозулі з поклоном» Гр. Тютюнника розповідь ведеться від

А першої особи, Б другої особи, **В** третьої особи, **Г** різних осіб через зміщення часових площин, **Д** різних осіб залежно від епізоду

3.Новела «Три зозулі з поклоном» присвячена
А сестрі, Б синові, **В любові всевшній**, Г кононівським полям, Д
Україні

4.Новела як літературний жанр має такі ознаки:
А багато героїв, кілька сюжетних ліній; Б оповідь з чітко вираженою
мораллю; В ліризм, відсутність сюжету; Г єдність місця, часу і дії; **Д
динамічний сюжет із несподіваною розв'язкою**

5.Художньою деталлю *над галушками катується* дано характеристику
приземленій людині («Три зозулі з поклоном»)
А Михайлові, Б дядьку Левкові, **В Карпові Ярковому**, Г Соні, Д
синові-студенту

6.Характер Михайла («Три зозулі з поклоном») найглибше
розкривається в
А діалогах матері із сином, Б ставленні до нього Марфи, **В його
останньому листі**, Г авторських відступах, Д вдачі його сина

7.Прочитайте рядки з новели «Три зозулі з поклоном» Гр.Тютюнника.
*Я виходжу з-за клуба в новенькому дешевому костюмі (три вагони
цегли розвантажив з хлопцями-однокурсниками, то й купив) і з
чемоданчиком у руці.*

В уривку використано художній засіб
А метонімію, **Б художню деталь**, В синекдоху, Г психологічну
характеристику, Д оксюморон

8.У новелі «Три зозулі з поклоном» НЕМАЄ такої композиційної
особливості:
А наявність, обрамлення (розпитування сина матері) і трьох частин; Б
переплетіння голосів Соні, Михайла та їхнього сина; В повторюваний образ
«татової сосни»; Г зміщення часових площин; **Д кульмінація на початку
твору**

9.Завуальований драматизм суспільних колізій стає помітним із

А репліки сина про складання сесії, **Б** поведінки дядька Левка, **В** вечірок у Михайловому домі, **Г** стосунків Марфи й Карпа Яркових, **Д** *скупих відомостей про Сибір*

10. Назва новели «Три зозулі з поклоном» символізує

А три роки ув'язнення в таборах Сибіру, **Б** *любовний трикутник – три долі головних героїв*, **В** смуток, тужливу звістку, тугу за життям, минулим, **Д** плинність життя й кохання

11. Установіть відповідність.

Герой

1 Марфа, 2 Соня, 3 дядько Левко, 4 син-студент

Репліка

А Чорнила слізьми не розмаж; **Б** Натє вам осьо, вип'єте за його здоров'я; **В** Дивлюсь, а вона вже на поріжку сидить, жде...; **Г** Сусіда мій по землянці молиться уві сні, а Бога не називає; **Д** Чому вони не одружилися, так одне одного чуючи?

(Відповіді 1-Б, 2-В, 3-А, 4-Д)

12. Установіть відповідність.

Художній засіб

1 порівняння, 2 метафора, 3 просторіччя, 4 пестлива лексика

Приклад

А Два годочки прожила з Карпом своїм і нажилася на сто; **Б** ...спогади її не щемлять їй і не болять – вони закам'яніли; **В** ...гомонимо бувало втрюх або співаємо потихеньку; **Г** Товстопикий був, товстоногий. І рудий – матінко ти моя; **Д** А Марфа біжить на роботу, птахою летить...

(Відповіді 1-Д, 2-Б, 3-Г, 4-А)

Завдання з попередніх років

1. «Любові всевишній присвячується твір

А «Лісова пісня», **Б** «Три зозулі з поклоном», **В** «Маруся Чурай», **Г** «За мить щастя», **Д** «Камінний хрест»

2. «Тобі дано і вірити й кохати. / А що мені? Які такі куші?! / Нелегко,

кажуть, жити на дві хати. / А ще нелегше - жити на дві душі», - зізнається герої твору

А Лесі Українки, **Б** Тараса Шевченка, **В** Ліни Костенко, **Г** Василя Симоненка, **Д** Івана Драча

3. Установіть відповідність між назвами двох творів одного автора.

Назва твору

1 «Всякому місту – звичай і права», 2 «О земле втрачена, явився...», 3 «Сон» («У всякого своя доля...»), 4 «Маруся Чурай»

Назва твору

А «Катерина», **Б** «Бджола та шершень», **В** «Як добре те, що смерті не боюсь я...», **Г** «Балада про соняшник», **Д** «Українське альфреско»

(Відповіді: 1-Б, 2-В, 3-А, 4-Д)

4. Установіть відповідність

Персонаж

1 Степан Радченко, 2 Михайло, 3 Сашко Діденко, 4 Іван Іскра

Назва твору

А «Маруся Чурай», **Б** «За мить щастя», **В** «Тигролови», **Г** «Місто», **Д** «Земля»

(Відповіді: 1-Г, 2-Д, 3-Б, 4-А)

5. Установіть відповідність між персонажами того самого твору

Персонаж

1 Анхіз, 2 Мойсей, 3 Галя Гудзь, 4 Мартин Пушкар

Персонаж

А Азазель, **Б** Венера, **В** Чіпка Вареник, **Г** Ярема Галайда, **Д** Гриць Бобренко

(Відповіді: 1-Б, 2-А, 3-В, 4-Д)

Таким чином, сподіваємось, наш «зріз» тестових завдань з української літератури II половини ХХ століття не лише демонструє основні тенденції в розумінні літератури цього періоду і її пріоритетів, але й допоможе в підготовці до ЗНО як учителям, так і учням.